

Notitie Reikwijdte en Detailniveau Grevelingen

Actualisatie beheerplannen Natura 2000

Colofon

Uitgegeven door	Rijkswaterstaat
Datum	26 augustus 2025
Status	Ontwerp

Inhoud

Samenvatting 4

1 Inleiding 6

- 1.1 Waarom een (nieuw) Natura 2000-beheerplan? 6
- 1.1.1 Wat is een Natura 2000-beheerplan? 6
- 1.1.2 Waarom een nieuw Natura 2000-beheerplan voor de Grevelingen? 6
- 1.2 PlanMER-plicht voor een Natura 2000-beheerplan 7
- 1.3 Bevoegd gezag en initiatiefnemer 7
- 1.4 Leeswijzer 8

2 Natura 2000-gebied Grevelingen 9

- 2.1 Gebiedsbeschrijving Grevelingen 9
- 2.2 Natura 2000-doelstellingen en referentiesituatie Natura 2000 10
- 2.3 Huidige situatie (2025) 16
- 2.4 Knelpunten en opgave 19
- 2.5 Oplossingsrichtingen en maatregelen 23

3 Uitgangspunten en plan van aanpak voor het MER 24

- 3.1 Uitgangspunten MER 24
- 3.1.1 Relevante wetgeving en beleidskaders 24
- 3.1.2 Referentiesituatie MER 24
- 3.2 Plan van aanpak planMER 25
- 3.2.1 Alternatieven en varianten 25
- 3.2.2 Te beoordelen milieuaspecten 29
- 3.2.3 Beoordelingsmethodiek 32
- 3.2.4 Inhoud van het milieueffectrapport 32

4 Vervolgproces planMER en participatie 34

- 4.1 Vervolgproces NRD en MER 34
- 4.1.1 Publicatie NRD 34
- 4.1.2 PlanMER 35
- 4.2 Partijen betrokken bij de mer-procedure 35
- 4.3 Communicatie richting omgeving 35

5 Begrippenlijst 36

6 Literatuurverwijzing 37

Samenvatting

1. Inleiding

Voor elk Natura 2000-gebied in Nederland wordt een beheerplan gemaakt. In dit plan staat wat er nodig is om de natuur te beschermen en te verbeteren. Het gaat bijvoorbeeld over leefgebieden, planten en dieren die in het gebied voorkomen. Rijk en provincies maken deze plannen samen met natuurorganisaties, gebruikers en andere betrokkenen. Zo zorgen we ervoor dat natuur en mens goed samen kunnen gaan.

Voor het opstellen van een nieuw Natura 2000-beheerplan voor de Grevelingen is een milieueffectrapport (MER) nodig. De eerste stap voor dit rapport is een Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD). In deze notitie staat welke milieueffecten worden onderzocht en hoe dit wordt gedaan. De NRD geeft iedereen de kans om vroeg mee te denken over het milieueffectonderzoek.

2. Over de Grevelingen

De Grevelingen is een voormalige zeearm gelegen tussen Goeree-Overflakkee en Schouwen-Duiveland. Het is sinds de afsluiting door de Deltawerken het grootste zoutwatermeer van Europa en bevat een aantal eilanden waar uitgestrekte, soortenrijke duinvalleibegroeiingen en zilte pionier gemeenschappen voorkomen, alsmede uitgestrekte oeverlanden (onder meer de Slikken van Flakkee) met zilte begroeiingen, graslanden, ruigten, struwelen en bos. Het gebied ligt tussen Natura 2000-gebieden Voordelta en Oosterschelde/Krammer-Volkerak in.

3. Natuurdoelen

In Natura 2000-gebieden gelden doelen voor het beschermen van planten en dieren. Er zijn twee soorten doelen:

- **Behoud:** de natuur mag niet slechter worden.
- **Verbetering of uitbreiding:** de natuur moet beter worden dan het nu is.

De huidige situatie van de natuur is in kaart gebracht. Hierbij is gekeken naar:

- de grootte en kwaliteit van leefgebieden;
- het aantal vogels en andere beschermde dieren.

Voor sommige soorten en gebieden is weinig informatie. Bij behoud worden de doelen vaak gehaald. Voor zes vogelsoorten worden de doelen niet gehaald. In een extra document, de Doeluitwerking, staat waarom doelen niet worden gehaald. Ook staan hierin mogelijke oplossingen. In de volgende stap worden deze oplossingen besproken met betrokkenen.

4. Wat wordt in het milieueffectrapport (MER) onderzocht?

Het MER laat zien wat de gevolgen zijn van het beheerplan voor de natuur in en rondom het Natura 2000-gebied.

In het rapport wordt gekeken naar:

- Wat er gebeurt als het beheerplan niet wordt uitgevoerd (de referentiesituatie);
- Welke maatregelen mogelijk zijn om de natuurdoelen te halen;
- Wat de effecten van die maatregelen zijn.

Het rapport vergelijkt verschillende maatregelen. Het beheerplan geldt voor zes jaar. Niet alle doelen kunnen in die periode worden gehaald.

Daarom is dit waar we naartoe willen:

- Zo snel mogelijk voldoen aan behoud.
- In 2030 is 30% verbeterd; in 2040 is dat 60%, en in 2050 90%.

5. Hoe gaat het verder?

De NRD wordt gepubliceerd zodat iedereen weet dat het mer-proces is gestart. Na publicatie hebben mensen zes weken de tijd om te reageren op de NRD. Er zijn

meerdere inloopspreekuren waar mensen vragen kunnen stellen. Deze worden aangekondigd via een nieuwsbrief en de website www.rwsnatura2000.nl.

Meedenken kan doormiddel van een zienswijze, deze kan je indienen via het formulier op www.platformparticipatie.nl/westerschelde-oosterschelde-veersemeer-grevelingen. Schriftelijke zienswijzen kunnen worden gestuurd naar het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, Directie Participatie, o.v.v. NRD Grevelingen, Postbus 20901, 2500 EX Den Haag. Wilt u uw zienswijze mondeling geven, dan kunt u binnen deze 6 weken een afspraak maken via (070) 456 96 07; u wordt dan teruggebeld door een medewerker die uw zienswijze opschrijft.

Rijkswaterstaat maakt na de NRD het PlanMER en het beheerplan. Deze rapporten worden tegelijk gepubliceerd. Iedereen kan daarop reageren. Rijkswaterstaat organiseert het proces. Samen zorgen we voor een goed en gedragen beheerplan voor de Grevelingen. Rijkswaterstaat praat met organisaties, deskundigen, en andere betrokkenen. De ministers van Infrastructuur & Waterstaat en van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur én Gedeputeerde Staten van Zeeland en Zuid-Holland stellen het plan vast.

Alle informatie wordt gedeeld via nieuwsbrieven, de website (www.rwsnatura2000.nl) en spreekuren.

1 Inleiding

Voor u ligt de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) voor het plan-milieueffectrapport (planMER) ten behoeve van de actualisatie van het Natura 2000-beheerplan Grevelingen. In de NRD wordt de inhoud (de reikwijdte en het detailniveau) van het planMER afgebakend. Het planMER heeft tot doel het milieubelang vroegtijdig en volwaardig mee te nemen in de besluitvorming over het Natura 2000-beheerplan.

De NRD gaat in op de volgende elementen:

- de hoofdlijnen van het Natura 2000-gebied Grevelingen;
- plan van aanpak voor het planMER;
- de manier van effectbepaling;
- vervolgproces en participatie.

1.1 Waarom een (nieuw) Natura 2000-beheerplan?

1.1.1 *Wat is een Natura 2000-beheerplan?*

Natura 2000 is een netwerk van beschermde natuurgebieden in de Europese Unie. In deze gebieden worden bedreigde Europese plant- en diersoorten en hun natuurlijke leefomgeving beschermd om de biodiversiteit te behouden. Natura 2000-gebieden worden ter uitvoering van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn aangewezen in een aanwijzingsbesluit.

In het aanwijzingsbesluit staan instandhoudingsdoelstellingen voor de te beschermen habitats en soorten waarvoor het gebied is aangewezen als Natura 2000-gebied. In de (Omgevings)wet is bepaald dat voor een Natura 2000-gebied een beheerplan moet worden opgesteld (artikel 3.9, derde lid, Omgevingswet (Ow)). Een Natura 2000-beheerplan is praktisch gezien een 'uitvoeringsdocument' van het aanwijzingsbesluit. In het beheerplan worden de doelstellingen uitgewerkt in ruimte (waar in het Natura 2000-gebied) en tijd (in welke periode). Het beheerplan beschrijft in ieder geval de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied, welke maatregelen getroffen worden om deze doelstellingen te behalen en de beoogde resultaten van deze maatregelen. Ook kunnen in het beheerplan vrijstellingen van de omgevingsvergunningplicht (Natura 2000-activiteit en flora- en fauna-activiteit) worden opgenomen. Dit is het geval voor activiteiten die in overeenstemming zijn met de instandhoudingsdoelstellingen en als zodanig zijn beschreven in het beheerplan.

1.1.2 *Waarom een nieuw Natura 2000-beheerplan voor de Grevelingen?*

De Grevelingen is op 24 maart 2000 aangewezen als Vogelrichtlijngebied en op 4 juli 2013 als Habitatrichtlijngebied. Op 17 november 2016 is voor het gebied een beheerplan vastgesteld. Een Natura 2000-beheerplan moet elke zes jaar geactualiseerd worden. Dit is vastgelegd in artikel 10.18, eerste lid van het Omgevingsbesluit (Ob). Onder oude wetgeving (vóór inwerkingtreding van de Omgevingswet op 1 januari 2024) was het mogelijk om een beheerplan eenmalig te verlengen met zes jaar. Voor de Grevelingen is het verlengingsbesluit genomen op 17 november 2022. Dat

betekent dat het beheerplan geldig is tot 17 november 2028. Voor die tijd moet een geactualiseerd beheerplan worden vastgesteld.

Het eerste beheerplan van de Grevelingen had als doel de instandhoudingsdoelstellingen waarvoor het gebied is aangewezen te realiseren door middel van het reguleren van gebruik en het bevorderen van beheer, waarbij voornamelijk is ingezet op het behalen van de behoudsdoelstellingen. Voor het nieuwe beheerplan worden maatregelen getroffen om ook de uitbreidingsdoelstellingen te halen.

Er is een evaluatie (Witteveen+Bos en Altenburg&Wymenga, Ecologische evaluatie Natura 2000- Natura 2000-beheerplan Grevelingen, 26 juni 2024) uitgevoerd van het eerste beheerplan voor de Grevelingen. De uitkomsten hiervan worden gebruikt voor het opstellen van het nieuwe beheerplan.

Met voorliggend NRD begint het proces om tot het planMER te komen voor het nieuwe beheerplan van de Grevelingen.

1.2 PlanMER-plicht voor een Natura 2000-beheerplan

Sinds de inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2024 is een beheerplan voor een Natura 2000-gebied aangewezen als verplicht programma (artikel 3.8, derde lid, en artikel 3.9, derde lid, Omgevingswet). Een programma kan in sommige gevallen een planMER-plicht hebben, namelijk:

1. wanneer het programma kaderstellend is voor mer-plichtige projecten (mer-plichtige projecten zoals opgenomen in bijlage V van het Omgevingsbesluit jo. artikel 16.36, eerste lid, Omgevingswet);
2. wanneer het een programma betreft waarvoor een passende beoordeling moet worden gemaakt op grond van artikel 16.53c Omgevingswet (artikel 16.36, tweede lid, Omgevingswet);
3. wanneer het programma kaderstellend is voor andere projecten dan bedoeld onder 1, indien het programma aanzienlijke milieueffecten kan hebben (artikel 16.36, vierde lid, Omgevingswet).

Voor het beheerplan van het Natura 2000-gebied Grevelingen is sprake van een planMER-plicht, omdat het programma mogelijk kaderstellend is voor (mer-plichtige) projecten en omdat een passende beoordeling wordt opgesteld.

1.3 Bevoegd gezag en initiatiefnemer

Het beheerplan wordt vastgesteld door de bevoegde gezagen: Minister van Infrastructuur en Waterstaat, Minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN)(artikel 2.19, vijfde lid, onder b, Ow jo. Artikel 3.62 Bkl jo. Artikel 11.18 Bal jo. Artikel 4.12 Ob) en Gedeputeerde Staten van de provincies Zeeland en Zuid-Holland (artikel 5.2, vierde lid, Ow jo. Artikel 11.18, eerste en tweede lid, Bal).

Rijkswaterstaat treedt op als initiatiefnemer voor het opstellen van het beheerplan. Dit wordt in nauwe afstemming gedaan met de Ministeries van Landbouw Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) en Infrastructuur en Waterstaat en de provincies Zeeland en Zuid-Holland.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 1 legt uit waarom een (geactualiseerd) beheerplan nodig is voor Natura 2000-gebieden en bespreekt de wettelijke verplichtingen en het belang van een de planMER-plicht. Hoofdstuk 2 beschrijft het Natura 2000-gebied en de instandhoudingsdoelstellingen. Hoofdstuk 3 beschrijft wat de referentiesituatie is voor het MER. Het bespreekt de uitgangspunten voor alternatieven en varianten van oplossingsrichtingen, evenals de te beoordelen milieuaspecten en de methodiek voor de effectbeoordeling.

In hoofdstuk 4 wordt het proces voor de vaststelling van het beheerplan beschreven, inclusief de verschillende participatiemomenten en de rol van betrokken partijen. Het hoofdstuk legt ook uit hoe de communicatie richting de omgeving zal verlopen. Dan bevat hoofdstuk 5 een lijst van belangrijke termen en begrippen die in de NRD worden gebruikt, om de lezer te helpen bij het begrijpen van specifieke terminologie. Hoofdstuk 6 bevat de bronnen en documenten die gebruikt zijn bij het opstellen van de NRD.

2 Natura 2000-gebied Grevelingen

Dit hoofdstuk bevat de volgende onderdelen: een gebiedsbeschrijving, de Natura 2000-doelstellingen zoals opgenomen in het aanwijzingsbesluit, een korte omschrijving van de referentiesituatie van de doelstellingen tijdens de aanmelding/aanwijzing van de Grevelingen, de huidige situatie met betrekking tot het doelbereik en de knelpunten en oplossingsrichtingen.

De gebiedsbeschrijving bevat een korte beschrijving van de natuurlijke kenmerken en belangrijke leefgebieden (habitattypen) en soorten in het Natura 2000-gebied Grevelingen (paragraaf 2.1). Dit is een opmaat naar de doelstellingen voor habitattypen en soorten waarvoor de Grevelingen als Natura 2000-gebied is aangewezen. Vervolgens komt de zogenoemde referentiesituatie, de situatie op het moment dat de Grevelingen officieel is aangewezen als Natura 2000-gebied, aan bod (paragraaf 2.2). Om te bepalen wat er moet gebeuren om de doelstellingen te bereiken is ook een beschrijving van de huidige situatie van habitattypen en soorten en het huidige doelbereik nodig (paragraaf 2.3). Een aantal doelstellingen wordt in de huidige situatie niet bereikt doordat er knelpunten zijn, deze zijn kort beschreven. Dit leidt tot een opgave voor het beheerplan (paragraaf 2.4). De knelpunten kunnen worden opgelost door maatregelen te nemen, de maatregelen worden op hun effecten op het milieu getoetst in de plan-MER (paragraaf 2.5).

2.1 Gebiedsbeschrijving Grevelingen

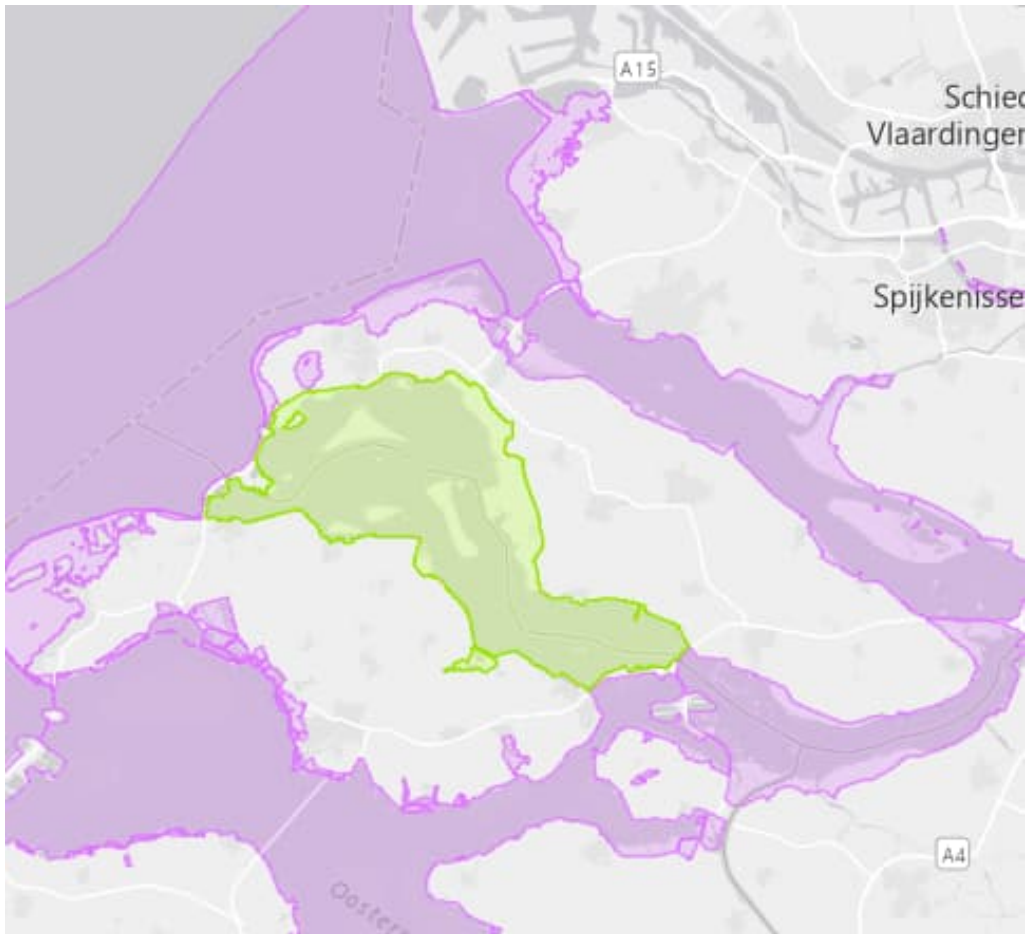
De Grevelingen is een voormalige zeearm gelegen tussen Goeree-Overflakkee en Schouwen-Duiveland. Het is sinds de afsluiting door de Deltawerken het grootste zoutwatermeer van Europa en bevat een aantal eilanden waar uitgestrekte, soortenrijke duinvalleibegroeiingen en zilte pioniergemeenschappen voorkomen, alsmede uitgestrekte oeverlanden (onder meer de Slikken van Flakkee) met zilte begroeiingen, graslanden, ruigten, struwelen en bos. Mede dankzij de geïsoleerde ligging van de eilanden (de voormalige zandplaten Hompelvoet, Veermansplaat, Kleine Veermansplaat, Grote en Kleine Stampersplaat) vormt de Grevelingen een van de belangrijkste leefgebieden voor de noordse woelmuis in Zuidwest-Nederland. De Grevelingen is van uitzonderlijk belang voor visetende watervogels. Het heldere water speelt hierin waarschijnlijk een rol.

Het gebied ligt tussen Natura 2000-gebieden Voordelta en Oosterschelde / Krammer-Volkerak in. De Grevelingen is aangewezen als Habitat- en Vogelrichtlijngebied. Het gebied is ontstaan door de aanleg van de Grevelingendam (1965) en Brouwersdam (1971). Hierdoor ontstond tijdelijk een afgesloten meer van 10.800 ha met een gemiddelde diepte van 5 m. Door de aanleg van de Brouwersluis (1978) om verzoeting tegen te gaan ontstond een open verbinding met de Noordzee waardoor de Grevelingen feitelijk een lagune werd met een beperkte peilfluctuatie.

De Brouwerssluis maakt uitwisseling van visbestanden tussen Noordzee en Grevelingen en vice versa mogelijk. Het meer is relatief arm aan nutriënten, concentraties fytoplankton zijn doorgaans beperkt en het doorzicht in het water is relatief hoog. Sinds 1999 staat de Brouwersluis vrijwel permanent

open waardoor zeezoogdieren zoals zeehonden de Grevelingen weer inzwemmen. In figuur 1 is de begrenzing van het Natura 2000-gebied Grevelingen opgenomen.

Figuur 1: Natura 2000-gebied Grevelingen (groen = Vogel- en Habitatrichtlijn, paars = overige Natura 2000-gebieden, bron: www.natura2000.nl)

2.2 Natura 2000-doelstellingen en referentiesituatie Natura 2000

In deze paragraaf worden de doelstellingen voor de Grevelingen als Natura 2000-gebied beschreven. Ook wordt uitgewerkt wat de situatie van het Natura 2000-gebied was ten tijde van de aanwijzing van het gebied onder de Habitat- en Vogelrichtlijn. Dit is de referentiesituatie Natura 2000.

Natura 2000-doelstellingen

De Natura 2000-doelstellingen zijn de zogenaamde instandhoudingsdoelstellingen zoals opgenomen in het aanwijzingsbesluit. Daarbij gaat het om doelstellingen voor habitattypen (leefgebieden), habitatrichtlijnsoorten (dier- en plantensoorten die zijn beschermd onder de Habitatrichtlijn) en vogelsoorten (beschermd onder de Vogelrichtlijn). Er kan sprake zijn van een behoudsdoelstelling, dat betekent dat de referentiesituatie behouden moet blijven en er mag geen verslechtering plaatsvinden. Er kan ook sprake zijn van een verbeterdoelstelling, dat

betekent dat er een verbetering moet optreden ten opzichte van de referentiesituatie. In Tabel 2 t/m 5 zijn de instandhoudingsdoelstellingen weergegeven.

Referentiesituatie Natura 2000

Om te kunnen beoordelen of wordt voldaan aan de doelstellingen van Natura 2000, wordt een vergelijking gemaakt met de toestand van de natuur in het jaar dat het Natura 2000-gebied onder bescherming kwam van de Habitat- en Vogelrichtlijn. Dit is de referentiesituatie Natura 2000. Om de referentiesituatie Natura 2000 te bepalen wordt de datum dat het gebied is aangewezen als beschermd Natura 2000-gebied aangehouden als referentiedatum. Het jaar dat het Natura 2000-gebied onder bescherming kwam van de Habitat- en Vogelrichtlijn is het referentiejaar. De referentiesituatie Natura 2000 is niet (gelijk aan) de referentiesituatie voor het planMER, zoals toegelicht in paragraaf 3.1.2.

De Grevelingen is op 24 maart 2000 aangewezen als Vogelrichtlijngebied en op 4 juli 2013 als Habitatrichtlijngebied. Hierna zijn er vier Wijzigingsbesluiten geweest:

- Wijzigingsbesluit 10 juli 2002: Aanpassing begrenzing bij de Punt.
- Wijzigingsbesluit 4 juli 2013: Aanpassing begrenzing aangewezen gebied, nota van toelichting gedeeltelijk vervangen.
- Wijzigingsbesluit 22 november 2022: Toevoeging habitatrichtlijnsoort H1364 grijze zeehond en H1365 gewone zeehond en aanpassing instandhoudingsdoelstelling H2130 grijze duinen (toevoeging subtype H2130A en verwijdering H2130B).
- Wijzigingsbesluit 9 december 2024: Redactionele wijziging. Vaststelling van een nieuwe tekst van het geldende aanwijzingsbesluit voor het Habitatrichtlijngebied Grevelingen, het Vogelrichtlijngebied Grevelingen en het Natura 2000-gebied Grevelingen in het kader van de Omgevingswet.

Er is geen beoordeling van de situatie in het referentiejaar beschikbaar. Om die reden wordt voor de referentiesituatie in de NRD en MER van de Landelijke Staat van Instandhouding (LSvI) uitgegaan van het jaar dat zoveel mogelijk overeenkomt met de aanwijzing. Daarbij gaat het om de datum van het eerste aanwijzingsbesluit waarin de instandhoudingsdoelstellingen worden genoemd.

Voor vogels is het doelaantal uit het aanwijzingsbesluit opgenomen. Voor habitattypen of soorten die later zijn toegevoegd is de datum van het Wijzigingsbesluit aangehouden. Waar bekend is ook het oppervlak van habitattypen of het aantal individuen voor soorten opgenomen van de jaren die in de buurt liggen van het referentiejaar om een beeld te geven van de referentiesituatie tijdens aanwijzing van het Natura 2000-gebied Grevelingen (zie Tabel 2 t/m 5).

In Tabel 1 is een overzicht opgenomen van de jaartallen die zijn gebruikt: de aanwijzing, de referentiesituatie (LSvI) en de huidige situatie.

Tabel 1: Overzicht gebruikte jaartallen aanwijzing, referentiesituatie, huidige situatie

	Habitattypen	Habitatrichtlijnsoorten	Vogelsoorten
Aanwijzing	2013	2013 en 2022	2000
Referentiesituatie (LSvI)	2007	2007 en 2025	2004
Huidige situatie (LSvI)	2019	2019	2022
Huidige situatie (doeluitwerking)	2025	2025	2025
Huidig doelbereik	2025	2025	2025
Oppervlak T0	2011		
Oppervlak T1	2019		
Huidig aantal individuen		Onbekend	
Huidig aantal broedparen			Gemiddelde 2018-2023
Huidig aantal niet-broedvogels			Gemiddelde 2016-2022

Habitattypen

In Tabel 2 zijn de instandhoudingsdoelstellingen uit het aanwijzingsbesluit opgenomen voor de habitattypen, daarnaast is het oppervlak opgenomen van de T0 situatie (dit is de situatie voordat er maatregelen zijn genomen), indien bekend. Ook is de LSvI van het jaar opgenomen dat het dichtst bij het jaar van de aanwijzing lag. De meeste habitattypen zijn in 2013 aangewezen, waarvoor de LSvI van 2007 als referentiesituatie is gebruikt. In 2022 heeft er een aanpassing van H2130 grijze duinen plaatsgevonden, waarbij subtype H2130A is toegevoegd en H2130B verwijderd.

Voor dit habitatype is de LSvI van 2019 als referentiesituatie gebruikt. Om aan te geven hoe accuraat de LSvI voor de Grevelingen is, is ook de landelijke bijdrage van de Grevelingen weer gegeven (hoeveel % van het landelijke aanwezige habitatype bevindt zich in de Grevelingen). Voor alle habitattypen geldt een behoudsdoelstelling voor het oppervlak en de kwaliteit. Het oppervlak is voor niet alle habitattypen gunstig in de referentiesituatie Natura 2000. Het oppervlak is voor drie gevallen matig ongunstig. De kwaliteit van de habitattypen is in de meeste gevallen gunstig, en in één geval matig ongunstig.

Tabel 2: Instandhoudingsdoelstellingen en referentiesituatie Natura 2000 habitattypen (= behoudsdoelstelling, > verbeterdoelstelling)

Habitatype	Doel Oppervlakte	Doel Kwaliteit	Oppervlak T0 (ha) (2011)	Oppervlakte (LSvI 2007)	Kwaliteit (LSvI 2007)	Relatieve bijdrage
H1310A - Zilte pionier begroeiingen (zeekraal)	=	=	179,5	Matig ongunstig	Gunstig	<2%
H1310B - Zilte pionier begroeiingen (zevetmuur)	=	=	10,5	Gunstig	Gunstig	50-75%

Habitattype	Doel Oppervlakte	Doel Kwaliteit	Oppervlak T0 (ha) (2011)	Oppervlakte (LSvI 2007)	Kwaliteit (LSvI 2007)	Relatieve bijdrage
H1330B - Schorren en zilte graslanden	=	=	267,8	Gunstig	Gunstig	30-50%
H2130A* - Grijze duinen	=	=	19,1	Gunstig	Gunstig	<2%
H2160 - Duindoornstruwelen			256,2	Gunstig	Gunstig	2-6%
H2170 - Kruipwilgstruwelen	=	=	7,1	Gunstig	Gunstig	15-30%
H2190B - Vochtige duinvalleien	=	=	451,0	Gunstig	Gunstig	30-50%
H6430B - Ruigten en zomen	=	=	0,2	Matig ongunstig	Matig ongunstig	<2%

* voor dit habitattype is de LSvI van 2019 gebruikt vanwege aanwijzing in 2022

Habitatrichtlijnsoorten

In Tabel 3 zijn de instandhoudingsdoelstellingen uit het aanwijzingsbesluit opgenomen voor de habitatrichtlijnsoorten. Daarnaast is indien bekend het aantal individuen in de Grevelingen opgenomen, zoals benoemd in het aanwijzingsbesluit. Ook is de LSvI van het jaar opgenomen dat het dichtst bij het jaar van de aanwijzing lag. De Grevelingen is voor de meeste habitatrichtlijnsoorten in het jaar 2013 aangewezen, waar voor de referentiesituatie wordt uitgegaan van de LSvI van 2007. In 2022 zijn er via een Wijzigingsbesluit twee habitatrichtlijnsoorten toegevoegd, namelijk de gewone zeehond en de grijze zeehond.

Voor deze habitatrichtlijnsoorten is de LSvI van 2019 de referentiesituatie. Er gelden behouds- en verbeterdoelstellingen voor de populatie en behoudsdoelstellingen voor het leefgebied (omvang en kwaliteit). De referentiesituatie is zeer ongunstig/ onbekend voor de noordse woelmuis. Voor zeezoogdieren en groenknolorchis is de referentiesituatie matig ongunstig/gunstig.

Tabel 3: Instandhoudingsdoelstellingen en referentiesituatie habitatrichtlijnsoorten (= behoudsdoelstelling, > verbeterdoelstelling).

Soort	Doel Populatie	Aantal indivi- duen T0	Doel Omvang leef- gebied	Doel Kwaliteit leefgebied	Popu- latie (LSvI 2007)	Kwaliteit en omvang leefgebied (LSvI 2007)**	Relatieve bijdrage
H140* - Noordse woelmuis	>	36-90	>	>	Onbekend	Zeer ongunstig	6-15%
H1364 - Grijze zeehond*	=	-	=	=	Gunstig	Gunstig	<2%
H1365 - Gewone zeehond*	=	-	=	=	Gunstig	Gunstig	<2%

Soort	Doel Populatie	Aantal individuen T0	Doel Omvang leefgebied	Doel Kwaliteit leefgebied	Populatie (LSvI 2007)	Kwaliteit en omvang leefgebied (LSvI 2007)**	Relatieve bijdrage
H1903 – Groen-knol-orchis	=	960-2.400	=	=	Matig ongunstig	Matig ongunstig	6-15%

* Voor de in 2022 toegevoegde habitatrichtlijnsoorten grijze zeehond en gewone zeehond is de LsvI van 2019 gebruikt als de referentiesituatie.

Vogelsoorten

In Tabel (broedvogels) en Tabel 5 (niet-broedvogels) zijn de instandhoudingsdoelstellingen uit het aanwijzingsbesluit opgenomen voor de vogelrichtlijnsoorten, inclusief de doelaantallen. Ook is de LSvI van het jaar 2004 opgenomen met de landelijke bijdrage (voor vogels is de LSvI beschikbaar van 1981 en van 2004, niet van het jaar van de aanwijzing 2000). In de meeste gevallen gelden er behoudsdoelstellingen voor zowel de omvang als de kwaliteit van het leefgebied. Voor enkele soorten zijn er ook verbeterdoelstellingen. Voor broedvogels is de referentiesituatie in veel gevallen zeer ongunstig en matig ongunstig. De referentiesituatie van de niet-broedvogels is in de meeste gevallen gunstig en in een aantal gevallen matig ongunstig of zeer ongunstig.

Voor een aantal broedvogels geldt een regiodoelstelling. De regionale doelstelling van het Deltagebied heeft betrekking op meerdere gebieden, dit is afhankelijk van de soort. De populatiedoelstelling is alleen op regionaal niveau gedefinieerd vanwege het sterk wisselende voorkomen per gebied. Het gebied draagt bij aan de draagkracht ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie. In Tabel 4 zijn de soorten met een regiodoelstelling aangegeven met een sterretje (*).

Tabel 4: Instandhoudingsdoelstellingen en referentiesituatie vogelrichtlijnsoorten (broedvogels) (= behoudsdoelstelling, > verbeterdoelstelling)

Vogelrichtlijnsoorten	Doel-aantal broedparen	Doel omvang leefgebied	Doel kwaliteit leefgebied	Populatie (LSvI 2004)	Kwaliteit en omvang leefgebied (LSvI 2004)	Relatieve bijdrage
A081 - Bruine kiekendief	17	=	=	Gunstig	Gunstig	<2%
A132 - Kluut	2.000*	>	>	Gunstig	Matig ongunstig	2-6%
A137 – Bontbek-plevier	105*	>	>	Zeer ongunstig	Matig ongunstig	2-6%
A138 – Strandplevier	220*	>	>	Zeer ongunstig	Zeer ongunstig	15-30%
A191 - Grote stern	6.200*	=	=	Zeer ongunstig	Gunstig	15-30%
A193 - Visdief	6.500*	>	>	Matig ongunstig	Matig ongunstig	2-6%
A195 – Dwergstern	300*	=	=	Zeer ongunstig	Matig ongunstig	2-6%

* Een sterretje bij het aantal duidt op een regionale doelstelling: deze doelstelling geldt voor meerdere gebieden

Tabel 5: Instandhoudingsdoelstellingen en referentiesituatie vogelrichtlijnsoorten (niet-broedvogels) (= behoudsdoelstelling, > verbeterdoelstelling)

Vogelrichtlijnsoorten	Doelaantal populatie (gemiddelde)	Doel omvang leefgebied	Doel kwaliteit leefgebied	Populatie (LSvI 2004)	Kwaliteit en omvang leefgebied (LSvI 2004)	Relatieve bijdrage
A004-Dodaars	70	=	=	Gunstig	Gunstig	6-15%
A005 - Fuut	1.600	=	=	Matig ongunstig	Matig ongunstig	6-15%
A007 - Kuifduiker	20	=	=	Gunstig	Gunstig	30-50%
A008 - Geoorde fuut	1.500	=	=	Gunstig	Gunstig	>75%
A017 – Aalscholver	310	=	=	Gunstig	Gunstig	<2%
A026 - Kleine zilverreiger	50	=	=	Gunstig	Gunstig	30-50%
A034 - Lepelaar	70	=	=	Gunstig	Gunstig	2-6%
A037 - Kleine zwaan	4	=	=	Matig ongunstig	Matig ongunstig	<2%
A041 - Kogans	140	=	=	Gunstig	Gunstig	<2%
A043 - Grauwe gans	630	=	=	Gunstig	Gunstig	<2%
A045 - Brandgans	1.900	=	=	Gunstig	Gunstig	<2%
A046 - Rotgans	1.700	=	=	Gunstig	Gunstig	2-6%
A048 - Bergeend	700	=	=	Gunstig	Gunstig	<2%
A050 – Smient	4.500	=	=	Gunstig	Gunstig	<2%
A051 - Krakeend	320	=	=	Gunstig	Gunstig	2-6%
A052 - Wintertaling	510	=	=	Matig ongunstig	Gunstig	2-6%
A053 - Wilde eend	2.900	=	=	Gunstig	Gunstig	2-6%
A054 - Pijlstaart	60	=	=	Gunstig	Gunstig	<2%
A056 - Slobeend	50	=	=	Gunstig	Gunstig	<2%
A067 - Brilduiker	620	=	=	Gunstig	Gunstig	6-15%
A069 - Middelste zaagbek	1.900	=	=	Gunstig	Gunstig	50-75%
A103 - Slechtvalk	10	=	=	Gunstig	Gunstig	2-6%
A125 - Meerkoet	2.000	=	=	Gunstig	Gunstig	2-6%
A130 – Scholekster	560	=	=	Zeer ongunstig	Matig ongunstig	<2%
A132 – Kluut	80	=	=	Gunstig	Gunstig	<2%
A137 – Bontbekplevier	50	=	=	Zeer ongunstig	Matig ongunstig	<2%

Vogelrichtlijn-soorten	Doelaantal populatie (gemiddelde)	Doel omvang leefgebied	Doel kwaliteit leefgebied	Populatie (LSvI 2004)	Kwaliteit en omvang leefgebied (LSvI 2004)	Relatieve bijdrage
A138 - Strandplevier	20	=	=	Zeer ongunstig	Zeer ongunstig	15-30%
A140 - Goudplevier	2.600	=	=	Gunstig	Matig ongunstig	6-15%
A141 - Zilverplevier	130	=	=	Gunstig	Gunstig	<2%
A149 - Bonte strandloper	650	=	=	Gunstig	Gunstig	<2%
A157 - Rosse Grutto	30	=	=	Gunstig	Gunstig	<2%
A160 - Wulp	440	=	=	Gunstig	Gunstig	<2%
162 - Tureluur	170	=	=	Gunstig	Gunstig	<2%
A169 - Steenloper	30	=	=	Zeer ongunstig	Matig ongunstig	<2%

2.3 Huidige situatie (2025)

In Tabellen 6 t/m 9 is de meest recente LSvI weergegeven (2019 voor doelstellingen met betrekking tot de Habitatrichtlijn (uit de Vogel- en Habitatrichtlijnrapportage (Adams *et al.*, 2020)) en 2024 voor de doelstellingen met betrekking tot de Vogelrichtlijn (Sovon, 2024)). Ook is de huidige situatie van de natuurwaarden (respectievelijk de habitattypen, habitatrichtlijnsoorten, (broedvogels en niet-broedvogels) aangegeven. Daarbij is waar bekend het huidige oppervlak van habitattypen, de huidige kwaliteit van habitattypen en leefgebieden, de huidige aantallen vogels en waar mogelijk van habitatrichtlijnsoorten weergegeven. Ook is het doelbereik voor oppervlakte en kwaliteit voor habitattypen en populatie en voor omvang en kwaliteit leefgebied van soorten weergegeven op basis van de doeluitwerking (Waardenburg Ecology, in voorbereiding).

De Doeluitwerking is een achtergronddocument bij het Natura 2000-beheerplan waarin de instandhoudingsdoelstellingen zijn uitgewerkt in ruimte en tijd en het huidige en toekomstige doelbereik zijn beschreven. Tijdens het opstellen van deze Notitie Reikwijdte en Detailniveau was de Doeluitwerking nog niet definitief vastgesteld. Daarnaast kan er tijdens het project bij het opstellen van de overige documenten ten bate van het beheerplan nieuwe informatie beschikbaar komen waardoor er wijzigingen in de gegevens in de tabellen in deze en de volgende paragraaf optreden. De tabellen geven de huidige stand van zaken weer, het is mogelijk dat in de planMER wijzigingen optreden.

Habitattypen

De landelijke situatie wijkt in een aantal gevallen af van de situatie in de Grevelingen (H1310B Zilte pionierbegroeiingen en H2160 Duindoornstruwelen, zie Tabel 6)). Het is de verwachting dat de doelstellingen van habitattypen H2170 Kruipwilgstruwelen en H6430B Ruigten en zomen worden gehaald in de huidige situatie. De doelstellingen voor H1310B Zilte pionierbegroeiingen, H1330B Schorren en zilte graslanden en H2160 Duindoornstruwelen worden niet gehaald. Voor de

andere habitattypen geldt dat de doelstelling deels gehaald wordt of dat (deels) onbekend is of de doelstelling wordt gehaald. De knelpunten voor het niet halen van de doelstellingen zijn opgenomen in Tabel 10.

Tabel 6: Huidige situatie en doelbereik habitattypen

Habitatype	Oppervlakte (LSvI 2019)	Kwaliteit (LSvI 2019)	Huidig oppervlak (ha) (T1 2019)	Huidige situatie kwaliteit (2025)	Huidig doelbereik oppervlakte (2025)	Huidig doelbereik kwaliteit (2025)
H1310A - Zilte pionier begroeiingen	Gunstig	Gunstig	142,5	Gunstig	Niet gehaald	Gehaald
H1310B - Zilte pionier begroeiingen	Gunstig	Gunstig	0,1	Ongunstig	Niet gehaald	Niet gehaald
H1330B - Schorren en zilte graslanden	Matig ongunstig	Matig ongunstig	256,8	Matig	Niet gehaald	Niet gehaald
H2130A* - Grijs duinen	Matig ongunstig	Matig ongunstig	56,4	Matig	Gehaald	Onbekend
H2160 - Duindoornstruwelen	Gunstig	Gunstig	90,5	Matig	Niet gehaald	Niet gehaald
H2170 - Kruiwilgstruwelen	Gunstig	Gunstig	74,9	Gunstig	Gehaald	Gehaald
H2190B - Vochtige duinvalleien	Matig ongunstig	Matig ongunstig	540,0	Matig	Gehaald	Niet gehaald
H6430B - Ruigten en zomen	Gunstig	Matig ongunstig	11,5	Matig	Gehaald	Gehaald

*In Adams *et al.*, (2020) wordt er geen onderscheid gemaakt tussen subtypen van habitattypen. Dus de LSvI is voor alle subtypen hetzelfde.

Habitatrichtlijnsoorten

De landelijke situatie wijkt, voor zover bekend, voor alle soorten af van de situatie in de Grevelingen (zie Tabel 7). Het doelbereik voor de populatie, omvang en kwaliteit van het leefgebied wordt niet gehaald voor de groenknolorchis en de noordse woelmuis. Voor de grijze zeehond en de gewone zeehond is het huidige doelbereik niet bepaald omdat er weinig bekend is over de populatie en de kwaliteit en omvang van het leefgebied voor de zeehonden in de Grevelingen. .

Tabel 7: Huidige situatie en doelbereik habitatrichtlijnsoorten

Habitatrichtlijnsoorten	Populatie (LSvI 2019)	Omvang en kwaliteit leefgebied (LSvI 2019)	Huidige toestand populatie (2025)	Huidige toestand kwaliteit en omvang leefgebied (2025)	Huidig doelbereik populatie (2025)	Huidig doelbereik kwaliteit en omvang leefgebied (2025)
H1340 - Noordse woelmuis	Matig ongunstig	Matig ongunstig	Matig ongunstig	Matig ongunstig	Niet gehaald	Niet gehaald
H1364 - Grijze Zeehond	Gunstig	Gunstig	Matig ongunstig	Matig ongunstig	n.v.t.	n.v.t.
H1365 - Gewone Zeehond	Gunstig	Gunstig	Gunstig	Matig ongunstig	n.v.t.	n.v.t.

Habitatrichtlijn-soorten	Populatie (LSvI 2019)	Omvang en kwaliteit leefgebied (LSvI 2019)	Huidige toestand populatie (2025)	Huidige toestand kwaliteit en omvang leefgebied (2025)	Huidig doelbereik populatie (2025)	Huidig doelbereik kwaliteit en omvang leefgebied (2025)
H1903 – Groenknolorchis	Gunstig	Gunstig	Zeer ongunstig	Zeer ongunstig	Niet gehaald	Niet gehaald

Broedvogels

Onder de broedvogels wordt voor nagenoeg alle soorten het doelaantal niet gehaald, met uitzondering van de dwergstern (zie Tabel 8). Voor de bruine kiekendief is het aantal broedparen niet bepaald, waardoor niet bekend is of het doelaantal is gehaald.

Tabel 8: Huidige situatie en doelbereik broedvogels (--: sterke afname, -:afname, 0: stabiel, +: toename, ++: sterke toename, ~: onduidelijk, ?: onbekend)

Vogelrichtlijn-soorten	Populatie LSvI (2024)	Omvang en kwaliteit leefgebied LSvI (2024)	Huidige aantal broed-paren (gemid. 2018-2023)	Trend sinds 2011	Doel-aantal gehaald (regiodoel en Grevelingen)?
A081 - Bruine kiekendief	Zeer ongunstig	Matig ongunstig	?	~	?
A132 - Kluut	Matig ongunstig	Matig ongunstig	152	-	Nee
A137 – Bontbek-plevier	Zeer ongunstig	Zeer ongunstig	16	~	Nee
A138 – Strandplevier	Zeer ongunstig	Zeer ongunstig	57	0	Nee
A191 - Grote stern	Zeer ongunstig	Zeer ongunstig	0	~	Nee
A193 - Visdief	Zeer ongunstig	Zeer ongunstig	848	~	Nee
A195 – Dwergstern	Gunstig	Gunstig	210	~	Ja

Niet-broedvogels

Voor de meeste niet-broedvogels wordt het beoogde doelaantal niet gehaald (zie Tabel 9). Voor een groot deel van deze soorten (zoals de dodaars, kuifduiker, en rosse grutto wordt het doelaantal niet gehaald, ondanks een gunstige LSvI.

Tabel 9: Huidige situatie en doelbereik niet-broedvogels (--: sterke afname, -:afname, 0: stabiel, +: toename, ++: sterke toename, ~: onduidelijk, ?: onbekend)

Vogelrichtlijn-soorten	Populatie (LSvI 2024)	Omvang en kwaliteit leefgebied (LSvI 2024)	Huidig aantal (gem. 2016-2022)	Trend sinds 2010	Doel-aantal gehaald?
A004-Dodaars	Gunstig	Gunstig	48	--	Nee
A005 - Fuut	Matig ongunstig	Gunstig	222	-	Nee

Vogelrichtlijn-soorten	Populatie (LSvI 2024)	Omvang en kwaliteit leefgebied (LSvI 2024)	Huidig aantal (gem. 2016-2022)	Trend sinds 2010	Doel-aantal gehaald?
A007 - Kuifduiker	Gunstig	Gunstig	1	--	Nee
A008 - Geoorde fuut	Gunstig	Gunstig	151	--	Nee
A017 - Aalscholver	Gunstig	Gunstig	613	++	Ja
A026 - Kleine zilverreiger	Gunstig	Gunstig	9	~	Nee
A034 - Lepelaar	Gunstig	Gunstig	33	~	Nee
A037 - Kleine zwaan	Zeer ongunstig	Gunstig	17	~	Ja
A041 - Kolgans	Gunstig	Gunstig	156	~	Ja
A043 - Grauwe gans	Gunstig	Gunstig	2.407	+	Ja
A045 - Brandgans	Gunstig	Gunstig	2.965	0	Ja
A046 - Rotgans	Gunstig	Gunstig	2.360	0	Ja
A048 - Bergeend	Gunstig	Gunstig	2.647	++	Ja
A050 - Smient	Matig ongunstig	Gunstig	2.732	-	Nee
A051 - Krakeend	Gunstig	Gunstig	211	~	Nee
A052 - Wintertaling	Gunstig	Gunstig	713	+	Ja
A053 - Wilde eend	Zeer ongunstig	Gunstig	2.159	-	Nee
A054 - Pijlstaart	Gunstig	Gunstig	234	++	Ja
A056 - Slobeend	Gunstig	Gunstig	143	+	Ja
A067 - Brilduiker	Zeer ongunstig	Matig ongunstig	135	-	Nee
A069 - Middelste zaagbek	Gunstig	Gunstig	1.256	0	Nee
A103 - Slechtvalk	Gunstig	Gunstig	11	0	Ja
A125 - Meerkoet	Gunstig	Gunstig	943	-	Nee
A130 - Scholekster	Zeer ongunstig	Zeer ongunstig	303	~	Nee
A132 - Kluut	Matig ongunstig	Gunstig	77	0	Nee
A137 - Bontbek-plevier	Gunstig	Gunstig	98	0	Ja
A138 - Strandplevier	Zeer ongunstig	Matig ongunstig	16	-	Nee
A140 - Goudplevier	Zeer ongunstig	Matig ongunstig	1.419	~	Nee
A141 - Zilverplevier	Gunstig	Gunstig	194	+	Ja
A149 - Bonte strandloper	Gunstig	Gunstig	807	~	Ja
A157 - Rosse Grutto	Gunstig	Gunstig	18	~	Nee
A160 - Wulp	Gunstig	Gunstig	792	+	Ja
162 - Tureluur	Matig ongunstig	Matig ongunstig	137	0	Nee
A169 - Steenloper	Matig ongunstig	Matig ongunstig	32	+	Ja

2.4 Knelpunten en opgave

In de Doeluitwerking Grevelingen (Waardenburg Ecology, in voorbereiding) is bepaald welke knelpunten de oorzaak zijn voor het niet bereiken van de

doelstellingen (zie Tabel 10, 11 en 12). Op basis van de referentiesituatie, de huidige situatie en het doelbereik uit de vorige paragrafen wordt inzichtelijk in welke mate de huidige situatie afwijkt van de gewenste situatie en doelstellingen. Op basis hiervan kan de opgave voor het Natura 2000-beheerplan worden geformuleerd (zie Tabel 10, 11 en 12).

In Tabel 10, 11 en 12 is aangegeven of de instandhoudingsdoelstellingen in de huidige situatie worden bereikt. De opgave wordt als volgt geformuleerd:

- Wanneer het doelbereik is gehaald is de opgave het in stand houden van de huidige situatie. Wanneer er wel knelpunten zijn benoemd is het oplossen hiervan mogelijk van belang voor het in stand houden van de huidige situatie;
- Wanneer het doelbereik niet is gehaald en er is sprake van een behoudsdoelstelling dan is de opgave verbetering van de kwaliteit en/of toename van het oppervlak of de populatie (verslechtering herstellen);
- Wanneer het doelbereik niet is gehaald en er is sprake van een verbeterdoelstelling is de opgave verbetering van de kwaliteit en/of toename van het oppervlak of de populatie;
- In een aantal gevallen is het doelbereik onbekend, dan is ook de opgave onbekend. Er kunnen wel maatregelen genomen worden om eventuele bekende knelpunten op te lossen. Daarnaast dient de huidige situatie en het doelbereik in beeld worden gebracht door middel van onderzoek en monitoring.

De knelpunten bepalen op welke manier de opgave moet worden ingevuld, dit wordt nader uitgewerkt in de planMER. De opgave is per habitatype, habitatrictlijnsoort en vogelsoort weer gegeven in Tabel 10, 11 en 12.

Tabel 10: Knelpunten en opgave per habitatype waarvoor de Grevelingen is aangewezen (bron: Waardenburg Ecology, in voorbereiding)

Habitatype	Knelpunt	Opgave
H1310A - Zilte pionierbegroeiingen	Klimaatverandering, erosie van oevers, gebrek aan natuurlijke dynamiek, ontzilting en successie	Toename omvang (verslechtering herstellen), in stand houden kwaliteit
H1310B - Zilte pionierbegroeiingen	Klimaatverandering, erosie van oevers, gebrek aan natuurlijke dynamiek, ontzilting en successie	Toename omvang en verbetering kwaliteit (verslechtering herstellen)
H1330B - Schorren en zilte graslanden	Klimaatverandering, gebrek aan natuurlijke dynamiek, ontzilting, afkalving en successie	Toename omvang en verbetering kwaliteit (verslechtering herstellen)
H2130A - Grijze duinen	Huidig doelbereik kwaliteit onbekend Klimaatverandering, gebrek aan natuurlijke dynamiek, afkalving en successie	Opgave kwaliteit onbekend, in stand houden huidige situatie omvang
H2160 - Duindoornstruwelen	Klimaatverandering, successie, afkalving en exoten	Toename omvang en verbetering kwaliteit (verslechtering herstellen)
H2170 - kruipwilgstruwelen	Klimaatverandering, successie en afkalving	In stand houden huidige situatie
H2190B – Vochtige duinvalleien	Klimaatverandering, gebrek aan natuurlijke dynamiek, successie, verzuring en afkalving	Verbetering kwaliteit (verslechtering herstellen), in stand houden huidige situatie omvang

H6430B - Ruigten en zomen	Klimaatverandering en successie	In stand houden huidige situatie
----------------------------------	---------------------------------	----------------------------------

Tabel 11: Knelpunten en opgave per habitatrichtlijnsoort waarvoor de Grevelingen is aangewezen (bron: Waardenburg Ecology, in voorbereiding)

Habitatrichtlijn soort	Knelpunt	Opgave
H1340 - Noordse woelmuis	Klimaatverandering, vegetatiesuccessie, concurrentie (aard onbekend), beheer	Toename populatie, omvang en kwaliteit leefgebied
H1364 - Grijs zeehond	Huidige kwaliteit en areaal leefgebied onbekend Onvoldoende rust bij potentiële ligplaatsen en voedselaanbod	In stand houden huidige situatie
H1365 - Gewone zeehond	Huidig voedselaanbod onbekend Onvoldoende rust bij potentiële ligplaatsen	In stand houden huidige situatie
H1903 - Groenknolorchis	Klimaatverandering, vegetatiesuccessie en beheer	Toename populatie, omvang en kwaliteit leefgebied (verslechtering herstellen)

Tabel 12: Knelpunten en opgave per vogelrichtlijn soort waarvoor de Grevelingen is aangewezen, nb = niet-broedvogel, b = broedvogel (bron: Waardenburg Ecology, in voorbereiding)

Vogelrichtlijn soort	Knelpunt	Opgave
A004 - Dodaars (nb) A007 - Kuifduiker (nb) A008 - Geoorde fuut (nb) A026 - Kleine zilverreiger (nb) A034 - Lepelaar (nb)	Dieet en huidig voedselaanbod onbekend Voedselaanbod, waterkwaliteit, (potentieel) verstoring en klimaatverandering	Toename populatie (verslechtering herstellen), opgave omvang en kwaliteit leefgebied onbekend
A005 - Fuut (nb) A069 - Middelste zaagbek (nb)	Huidig voedselaanbod onbekend Voedselaanbod, waterkwaliteit, (potentieel) verstoring en klimaatverandering	Toename populatie (verslechtering herstellen), opgave omvang en kwaliteit leefgebied onbekend
A017 - Aalscholver (nb)	Huidig voedselaanbod onbekend Voedselaanbod, waterkwaliteit, (potentieel) verstoring en klimaatverandering	In stand houden huidige populatie, opgave omvang en kwaliteit leefgebied onbekend
A037 - Kleine zwaan (nb) A052 - Wintertaling (nb) A054 - Pijlstaart (nb)	Klimaatverandering	In stand houden huidige populatie, opgave omvang en kwaliteit leefgebied onbekend
A041 - Kogans (nb) A043 - Grauwe gans (nb) A045 - Brandgans (nb) A046 - Rotgans (nb)	(Potentieel) klimaatverandering	In stand houden huidige populatie, opgave omvang en kwaliteit leefgebied onbekend
A048 - Bergeend (nb) A056 - Slobeend (nb) A160 - Wulp (nb) A169 - Steenloper (nb)	Verstoring en klimaatverandering	In stand houden huidige populatie, opgave omvang en kwaliteit leefgebied onbekend

Vogelrichtlijn soort	Knelpunt	Opgave
A140 - Goudplevier (nb) A162 - Tureluur (nb)	Verstoring en klimaatverandering	Toename populatie (verslechtering herstellen), opgave omvang en kwaliteit leefgebied onbekend
A050 - Smient (nb)	Afname broedvogelpopulatie, (potentieel) klimaatverandering	Toename populatie (verslechtering herstellen), opgave omvang en kwaliteit leefgebied onbekend
A051 - Krakeend (nb) A125 - Meerkoet (nb)	Voedselbeschikbaarheid, verstoring, klimaatverandering	Toename populatie (verslechtering herstellen), opgave omvang en kwaliteit leefgebied onbekend
A053 - Wilde eend (nb)	Klimaatverandering, afname broedvogelpopulatie	Toename populatie (verslechtering herstellen), opgave omvang en kwaliteit leefgebied onbekend
A067 - Brilduiker (nb)	Dieet en huidig voedselaanbod onbekend Voedselaanbod, verstoring, klimaatverandering	Toename populatie (verslechtering herstellen), opgave omvang en kwaliteit leefgebied onbekend
A081 - Bruine Kiekendief (b)	Huidig doelbereik populatie en kwaliteit en omvang broedhabitat onbekend (potentieel) Voedselaanbod, verstoring, (potentieel) klimaatverandering, (potentieel) predatie	Opgave broedpopulatie, omvang en kwaliteit leefgebied onbekend
A103 - Slechtvalk (nb)	Vogelgriep prooi, (potentieel) klimaatverandering	In stand houden huidige populatie, opgave omvang en kwaliteit leefgebied onbekend
A130 - Scholekster (nb)	Dieet en huidig voedselaanbod onbekend Vegetatiesuccessie, voedselaanbod, verstoring, klimaatverandering	Toename populatie (verslechtering herstellen), opgave omvang en kwaliteit leefgebied onbekend
A132 - Kluut (b)	Huidig doelbereik kwaliteit en omvang broedhabitat onbekend Vegetatiesuccessie, ontzilting, voedselaanbod, verstoring, (potentieel) klimaatverandering en predatie	Toename broedpopulatie (verslechtering herstellen), opgave omvang en kwaliteit leefgebied onbekend
A137 – Bontbekplevier (b) A138 – Strandplevier (b)	Huidig doelbereik kwaliteit en omvang broedhabitat onbekend Vegetatiesuccessie, ontzilting, voedselaanbod, verstoring,	Toename broedpopulatie, opgave omvang en kwaliteit leefgebied onbekend

Vogelrichtlijn soort	Knelpunt	Opgave
	(potentieel) klimaatverandering en predatie	
A132 - Kluut (nb) A138 – Strandplevier (nb)	Dieet en huidig voedselaanbod onbekend, intensiteit verstoring onbekend (Potentieel) voedselaanbod, (potentieel) verstoring, klimaatverandering en laag broedsucces broedvogels	Toename populatie (verslechtering herstellen), opgave omvang en kwaliteit leefgebied onbekend
A137 – Bontbekplevier (nb) A141 - Zilverplevier (nb) A149 - Bonte strandloper (nb)	Dieet en huidig voedselaanbod onbekend, intensiteit verstoring onbekend (potentieel) voedselaanbod, (potentieel) verstoring en klimaatverandering	In stand houden huidige populatie, opgave omvang en kwaliteit leefgebied onbekend
A157 - Rosse grutto (nb)	Dieet en huidig voedselaanbod onbekend, intensiteit verstoring onbekend (potentieel) voedselaanbod, (potentieel) verstoring en klimaatverandering	Toename populatie (verslechtering herstellen), opgave omvang en kwaliteit leefgebied onbekend
A191 - Grote stern (b)	Huidig doelbereik kwaliteit en omvang broedhabitat onbekend Vegetatiesuccesie, ontzilting, voedselaanbod, verstoring, (potentieel) klimaatverandering en predatie	Toename broedpopulatie (verslechtering herstellen), opgave omvang en kwaliteit leefgebied onbekend
A193 - Visdief (b)	Huidig doelbereik kwaliteit en omvang broedhabitat onbekend Vegetatiesuccesie, ontzilting, voedselaanbod, verstoring, (potentieel) klimaatverandering en predatie	Toename broedpopulatie, opgave omvang en kwaliteit leefgebied onbekend
A195 - Dwergstern (b)	Huidig doelbereik kwaliteit en omvang broedhabitat onbekend Vegetatiesuccesie, ontzilting, voedselaanbod, verstoring, (potentieel) klimaatverandering en predatie	In stand houden huidige broedpopulatie, opgave omvang en kwaliteit leefgebied onbekend

2.5 Oplossingsrichtingen en maatregelen

Om de in paragraaf 2.4 genoemde knelpunten op te lossen zijn in overleg met bevoegde gezagen en terreinbeherende organisaties oplossingsrichtingen bedacht. De oplossingsrichtingen worden tijdens de maatregelenfase (de fase voorafgaand aan het opstellen van het planMER) in overleg met de omgeving verder uitgewerkt naar concrete maatregelen. De concrete maatregelen zullen op milieueffecten worden getoetst in het planMER.

3 Uitgangspunten en plan van aanpak voor het MER

In dit hoofdstuk worden de uitgangspunten van het MER en het plan van aanpak voor het MER uiteengezet. Het bevat de beschrijving van de referentiesituatie voor het planMER, de uitgangspunten voor alternatieven, de te beoordelen milieuaspecten en de methodiek voor de effectbeoordeling. Daarnaast is een lijst van de wettelijke eisen die gelden voor het planMER opgenomen.

3.1 Uitgangspunten MER

3.1.1 *Relevante wetgeving en beleidskaders*

Natura 2000-gebieden worden aangewezen op grond van de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn. Deze richtlijnen zijn geïmplementeerd in de Omgevingswet. Zoals beschreven in paragraaf 1.1.1 ligt hierin ook de grondslag tot het opstellen van een Natura 2000-beheerplan voor Natura 2000-gebieden. Naast genoemde Europese richtlijnen en de Omgevingswet zijn de volgende beleidskaders nog relevant voor het Natura 2000-gebied Grevelingen:

- Kaderrichtlijn Water (KRW);
- Nationale Omgevingsvisie;
- Programma Natuur;
- Beleidskader Natuur;
- Europese Natuurherstelverordening;
- Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW);
- Zeeuwse Omgevingsvisie (provincie Zeeland);
- Regionaal Waterprogramma 2022-2027 (provincie Zeeland);
- Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied 2021-2030 (provincie Zeeland);
- Zeeuwse Kustvisie (provincie Zeeland);
- Omgevingsverordening Zeeland (provincie Zeeland);
- Omgevingsvisie Zuid-Holland (provincie Zuid-Holland);
- Ontwerp Omgevingsprogramma Zuid-Holland (provincie Zuid-Holland);
- Omgevingsverordening Zuid-Holland (provincie Zuid-Holland);
- Omgevingsplan gemeente Goeree-Overflakkee;
- Omgevingsplan gemeente Schouwen-Duiveland.

In het planMER worden deze beleidskaders nader toegelicht en wordt bekeken in hoeverre het plan en de randvoorwaarden, die volgen uit deze kaders, in overeenstemming zijn met elkaar.

3.1.2 *Referentiesituatie MER*

De referentiesituatie voor het planMER is een andere referentiesituatie dan de referentiesituatie die wordt gehanteerd voor Natura 2000-doelstellingen. De referentiesituatie is de situatie die op termijn zou ontstaan als het project niet wordt uitgevoerd. Voor het beoordelen van de effecten in de planMER bestaat de referentiesituatie uit de *huidige situatie* (zie par. 2.3) en *autonome ontwikkelingen* in het plan- en studiegebied. Dit betreft dus de toekomstige situatie waarbij het voornemen (maatregelen nieuwe beheerplan) niet wordt gerealiseerd, maar andere (autonome) ontwikkelingen wel. Bij de beschrijving van de autonome ontwikkelingen wordt uitgegaan van voldoende zekere en concrete (ruimtelijke)

ontwikkelingen in het plan- en studiegebied, zoals nieuwe activiteiten waarover al besluitvorming heeft plaatsgevonden ofwel waarbij sprake is van de uitvoering van vastgesteld beleid ofwel trendmatige ontwikkelingen.

Het plangebied betreft het Natura 2000-gebied Grevelingen zoals weergegeven in figuur 1. Het studiegebied betreft het gebied waarvoor de milieueffecten worden beoordeeld. Doordat de milieueffecten kunnen reiken over de grenzen van het plangebied, is het studiegebied voor de meeste effecten ruimer dan het plangebied. Hoe groot het studiegebied is kan per milieuaspect verschillen.

Autonome ontwikkelingen

Hieronder zijn ontwikkelingen weergegeven die mogelijk als autonome ontwikkelingen of trends worden meegenomen in de referentiesituatie (nog niet volledig). Dit wordt in het planMER nader onderbouwd:

- De maatregelen in het vigerende beheerplan;
- *klimaatverandering*;
- Getij Grevelingen;
- Toegangsbeperkingsbesluit Grevelingen (30 november 2016);
- Zeegrasherstel Grevelingen en Veerse Meer;
- Aanleg broedeilanden in de Grevelingen;
- Natura 2000-beheerplan Voordelta; Natura 2000-beheerplan Haringvliet, Natura 2000-beheerplan Krammer-Volkerak; Natura 2000-beheerplan Oosterschelde; Natura 2000-beheerplan Duinen Goeree & Kwade Hoek, Natura 2000-beheerplan Zoommeer, Natura 2000-beheerplan Westerschelde & Saeftinghe en Natura 2000-beheerplan Markiezaat.

Zichtjaar

Als zichtjaar, het jaar waarvoor in het planMER de effecten worden bepaald, hanteren we in beginsel 2034. Dit is het moment waarop de nieuwe beheerplannen aflopen. Voor maatregelen die een langere doorlooptijd kennen dan 2034, wordt een zichtjaar later dan 2034 gehanteerd.

3.2 Plan van aanpak planMER

3.2.1 Alternatieven en varianten

Het planMER moet redelijke alternatieven bevatten die op milieueffecten worden beoordeeld. Een redelijk alternatief is een alternatief dat voldoet aan de doelstellingen van het programma (in dit geval het beheerplan). In de context van het beheerplan bestaat een alternatief uit een (mix van) maatregelen die genomen kunnen worden om de instandhoudingsdoelstellingen voor het gebied te behalen. Dit worden ook wel maatregelpakketten genoemd.

Vertaald naar het planMER betekent dit dat het planMER verschillende alternatieven in de vorm van maatregelpakketten beoordeelt waarmee de instandhoudingsdoelstellingen behaald worden. Deze maatregelpakketten bevatten een mix aan mogelijke maatregelen. De maatregelpakketten komen via een trechteringsproces tot stand.

Het nieuwe beheerplan heeft in beginsel een werkingsduur van zes jaar. Hierbinnen kunnen niet alle instandhoudingsdoelstellingen worden behaald.

Daarom is voor het einde van de beheerplanperiode een basisambitie geformuleerd.

De basisambitie is:

- het zo snel mogelijk voldoen aan de behoudsdoelstellingen (stand van zaken ten tijde van aanwijzing);
- dat in 2030 ten minste 30% van de doelstellingen die niet in goede toestand verkeren en waarvoor een goede toestand is gedefinieerd, verbeterd is naar een goede toestand; en
- het geven van een doorkijk naar het bereiken van 60% van de doelstellingen in 2040 en ten minste 90% in 2050.

De basisambitie is geen harde eis, maar wordt gebruikt om de alternatieven te bepalen en effecten hiervan in het planMER inzichtelijk te krijgen.

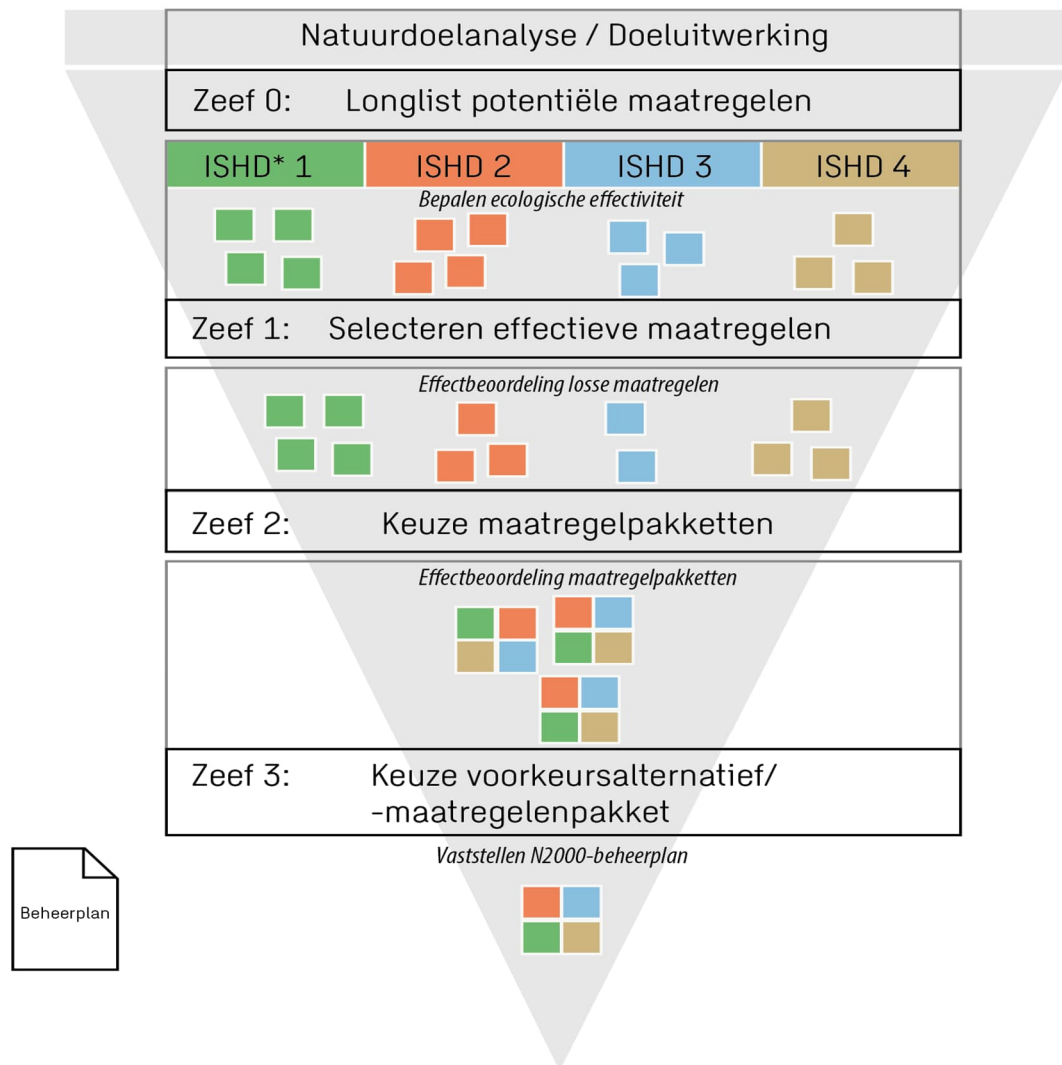
Totstandkoming alternatieven en voorkeursalternatief

Om tot de alternatieven te komen wordt een 'zeef-methodiek' gehanteerd, waarbij gezeefd wordt van grof naar fijn. De volgende stappen zijn onderdeel van de zeef-methodiek:

1. op basis van het doelbereik en de knelpunten (welke instandhoudingsdoelstellingen voor de Grevelingen worden niet gehaald) worden verschillende oplossingsrichtingen geformuleerd;
2. op basis van deze oplossingsrichtingen worden potentiële maatregelen geïnventariseerd die (in verschillende mate) kunnen bijdragen aan het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Dit kunnen maatregelen zijn op het gebied van zonering (bijv. instellen van recreatiezones of rustzones), inrichting (creëren van condities om instandhoudingsdoelstellingen te halen, zoals het aanleggen van nieuwe broedgebieden) en beheer (maatregelen ten behoeve van beheer en onderhoud, zoals vegetatiebeheer): zeef 0;
3. de potentiële maatregelen worden vervolgens individueel beoordeeld op ecologische effectiviteit (doelbereik): zeef 1;
4. op de lijst met effectieve maatregelen wordt de tweede zeef toegepast. Daarbij wordt beoordeeld op juridische en technische haalbaarheid, financiële en maatschappelijke impact en op hoofdlijnen naar effecten op milieu;
5. effectieve maatregelen die technisch of juridisch niet haalbaar zijn vallen af. Op basis hiervan worden verschillende maatregelpakketten (alternatieven) samengesteld. In de Grevelingen zullen de maatregelpakketten naar verwachting met name verschillen in ambitieniveau. De maatregelpakketten worden vervolgens op een hoger detailniveau op milieueffecten (zoals beschreven in par. 3.2.4) beoordeeld in het planMER.

Op basis van doelbereik en de effectbeoordeling van het planMER wordt vervolgens een voorkeursmaatregelenpakket (voorkeursalternatief, zeef 3) vastgesteld. Dit maatregelenpakket landt in het Natura 2000-beheerplan. Zie Figuur 2 voor een overzicht van het beschreven proces.

Figuur 2: Overzicht van het proces om te komen tot alternatieven en het voorkeursalternatief volgens de 'zeeftechniek'

*ISHD = instandhoudingsdoelstelling

Voorbeeld maatregel/oplossingsrichting

Om dit proces te verduidelijken is een voorbeeld uitgewerkt (zie tabel 8) voor een vogelrichtlijnsoort met een verbeterdoelstelling waarbij de doelstelling niet wordt gehaald met het vigerende Natura 2000-beheerplan.

Voor de strandplevier (A138) geldt een verbeterdoelstelling voor de omvang en de kwaliteit van het leefgebied met een populatie van 110 broedparen in de Grevelingen en een regiodoel van 220 broedparen.

De ecologische randvoorwaarden voor de strandplevier zijn:

- Kale terreinen die niet overstromen in het broedseizoen;
- Voldoende rust (geen verstoring door recreatie);
- Broedgebied nabij aanspoelgordels en waterlijn;
- Voldoende voedsel voor ouders en kuikens;
- Voldoende hoog broedsucces om de populatie in stand te houden.

Knelpunten voor de strandplevier in de Grevelingen die invloed op de genoemde ecologische randvoorwaarden hebben zijn:

- Afname van geschikt broedgebied door als gevolg van het langzaam zoeter worden van het Grevelingenmeer en vegetatiesuccessie;
- Predatie van eieren en jongen door meeuwen, kraaien, buizerds, ratten, marterachtigen en de vos;
- Mogelijk verstoring door kitesurfers bij Battenoord en Slikken van Flakkee.

Deze knelpunten zijn waarschijnlijk (deels) de oorzaak van het niet halen van het doelbereik.

Er zijn in deze fase van het project nog geen concrete maatregelen geformuleerd. Daarom wordt in plaats daarvan een voorbeeld gegeven met de oplossingsrichtingen die in de Doeluitwerking Grevelingen zijn geformuleerd. Oplossingsrichtingen om de verbeterdoelstelling van de strandplevier te realiseren zijn:

- Vegetatiebeheer om de successie terug te zetten kan de geschiktheid van het broedhabitat verbeteren. Ook kan het aanleggen van nieuwe eilanden nieuwe broedgebieden creëren.
- Vergroten getijslag Grevelingen: door de herintroductie van getij blijven de vegetaties in de oeverzone door onregelmatige inundatie met zoutwater in het winterhalfjaar open en blijven geschikt voor kale grondbroeders zoals strandplevier;
- Beheer van grote meeuwen en rattenbestrijding;
- Verstoring beperken door het op orde maken van bebording en betonning, te investeren in communicatie en het verhogen van de handhaving capaciteit.

De oplossingsrichtingen worden tijdens de maatregelenfase in overleg met de omgeving verder uitgewerkt naar concrete maatregelen. De concrete maatregelen zullen op milieueffecten worden getoetst in het plan-MER.

In tabel 13 is een voorbeeld gegeven van de oplossingsrichtingen/maatregelen en de bijdrage aan het bereiken van de instandhoudingsdoelstelling. In dit voorbeeld is strandplevier opgenomen, maar de maatregelen dragen ook bij aan de instandhoudingsdoelstelling voor bontbekplevier. De maatregelen zullen met een verschillend ambitieniveau in de maatregelenpakketten opgenomen worden, waarbij bijvoorbeeld recreatie wordt beperkt in x % van het gebied, of y of z % (meer of minder). Vegetatiebeheer en beperken van predatie kunnen worden toegepast op locatie x, of op locatie x en y of op locatie x, y en z.

Tabel 13: Voorbeeldtabel oplossingsrichtingen/maatregelen, de bijdrage aan de instandhoudingsdoelstellingen (ISHD) en de mogelijke maatregelenpakketten.

	A. strandplevier	B. bontbekplevier	C. ISHD 1	D. ISHD 2	Maatregel- pakket 1 (alt. 1)	Maatregel- pakket 2 (alt. 2)	Maatregel- pakket 3 (alt. 3)
1. Zonering							
Maatregel 1 Recreatie beperken (x %)	Draagt bij	Draagt bij	Draagt niet bij	Draagt niet bij	X%	Y%	Z%

	A. strandplevier	B. bontbekplevier	C. ISHD 1	D. ISHD 2	Maatregel- pakket 1 (alt. 1)	Maatregel- pakket 2 (alt. 2)	Maatregel- pakket 3 (alt. 3)
Maatregel 2 PM							
Maatregel 3 PM							
2. Inrichting							
Vergroten getijslag (x, y, z)	Draagt bij	Draagt bij	Draagt niet bij	Draagt niet bij	X	Y	Z
Maatregel 2 PM							
Maatregel 3 PM							
3. Beheer							
Vegetatiebeheer (x, y, z %)	Draagt bij	Draagt bij	Draagt niet bij	Draagt niet bij	X	Y	Z
Beheer meeuwen en bestrijding ratten (x, y, z aantal)	Draagt bij	Draagt bij	Draagt niet bij	Draagt niet bij	X	Y	Z
Maatregel 3 PM							

3.2.2 Te beoordelen milieuaspecten

Niet alle thema's en/of milieuaspecten zijn relevant om te onderzoeken voor een Natura 2000-beheerplan. In Tabel 14 zijn de thema's en aspecten weergegeven die in het planMER nader onderzocht worden. Daarbij zijn ook de criteria opgenomen die beoordeeld worden.

De meeste milieuaspecten worden kwalitatief beoordeeld voor aanleg- en gebruiksfase. De gebruiksfase (periode waarin de maatregelen zijn uitgevoerd) speelt de belangrijkste rol bij de effectbeoordeling. Als er maatregelen getroffen worden die een langere uitvoeringsperiode kennen, wordt ook een doorkijk gegeven naar de effecten die gedurende deze periode optreden.

Tabel 14: Beoordelingskader

Thema	Aspect	Criterium	Wijze van beoordelen
Gezondheid - veiligheidsrisico's	Milieurampen	Invloed plan op kans op -en het gevolg van-milieurampen (olieramp)	Kwalitatief
Gezondheid - veiligheidsrisico's	Luchtkwaliteit	Effecten op luchtkwaliteit (NO ₂ , PM ₁₀ , PM _{2,5})	Kwalitatief
Duurzaamheid - klimaatadaptatie	Waterhuishouding	Effecten op waterhuishouding door veranderingen in zoetwateraanvoer of verzilting	Kwalitatief

Thema	Aspect	Criterium	Wijze van beoordelen
Duurzaamheid - klimaatadaptatie	Waterhuishouding	Intensiteit en periode van droogte	Kwalitatief
Duurzaamheid - klimaatadaptatie	Waterhuishouding	Robuustheid voor klimaatverandering	Kwalitatief
Duurzaamheid - klimaatadaptatie	Waterveiligheid	Kans op en het gevolg van een overstroming	Kwalitatief
Duurzaamheid - klimaatadaptatie	Wateroverlast	Kans op het voorkomen van en de gevolgen van wateroverlast	Kwalitatief
Ruimtelijke kwaliteit - natuurlijke systemen	Bodem en ondergrond	Effecten op (water)bodemkwaliteit	Kwalitatief
Ruimtelijke kwaliteit - natuurlijke systemen	Grondwater	Effecten op grondwaterkwaliteit	Kwalitatief
Ruimtelijke kwaliteit - natuurlijke systemen	Grondwater	Effecten op grondwaterkwantiteit	Kwantitatief
Ruimtelijke kwaliteit - natuurlijke systemen	Oppervlaktewater	Effecten op oppervlaktewaterkwaliteit	Kwalitatief
Ruimtelijke kwaliteit - natuurlijke systemen	Oppervlaktewater	Effecten op oppervlaktewaterkwantiteit	Kwantitatief
Ruimtelijke kwaliteit - natuurlijke systemen	Oppervlaktewater	Effecten op KRW	Kwalitatief
Ruimtelijke kwaliteit - natuurlijke systemen	Oppervlaktewater	Effecten op zoetwaterbeschikbaarheid	Kwalitatief
Ruimtelijke kwaliteit - natuurlijke systemen	Geluid	Effecten op bovenwatergeluid	Kwalitatief
Ruimtelijke kwaliteit - natuurlijke systemen	Geluid	Effecten op onderwatergeluid	Kwalitatief
Ruimtelijke kwaliteit - natuur	Biodiversiteit	Effecten op de staat van de biodiversiteit	Kwalitatief
Ruimtelijke kwaliteit - natuur	Biodiversiteit	Effecten op de beschermde soorten	Kwalitatief
Ruimtelijke kwaliteit - natuur	Areaal natuurgebieden	Effecten op areaal en kwaliteit Natura 2000, inclusief effecten stikstofdepositie	Kwalitatief/ kwantitatief
Ruimtelijke kwaliteit - natuur	Areaal natuurgebieden	Effecten op areaal en kwaliteit Natuur Netwerk Nederland (NNN)	Kwalitatief/ kwantitatief
Ruimtelijke kwaliteit - natuur	Areaal natuurgebieden	Effecten op areaal en kwaliteit natuur buiten beschermde gebieden	Kwalitatief/ kwantitatief
Ruimtelijke kwaliteit - Landschap en openbare ruimte	Landschap	Beïnvloeding gebiedskarakteristiek (landschappelijke lijnvorming, gebieden en elementen)	Kwalitatief
Ruimtelijke kwaliteit - Landschap en openbare ruimte	Erfgoed en archeologie	Effecten op aanwezige cultuurhistorische waarden	Kwalitatief

Thema	Aspect	Criterium	Wijze van beoordelen
		(historische bouwkunde en geografie)	
Ruimtelijke kwaliteit - Landschap en openbare ruimte	Erfgoed en archeologie	Effecten op archeologische (verwachtings)waarde	Kwalitatief
Economische kwaliteit - economie	Gebruiksfuncties	Effecten op grondgebruik	Kwantitatief
Economische kwaliteit - economie	Gebruiksfuncties	Effecten op visserij	Kwantitatief
Economische kwaliteit - economie	Gebruiksfuncties	Effecten op landbouw	Kwantitatief
Economische kwaliteit - economie	Gebruiksfuncties	Effecten op (beroeps)scheepsvaart	Kwantitatief
Economische kwaliteit - economie	Gebruiksfuncties	Effecten op recreatie (werkgelegenheid)	Kwantitatief
Economische kwaliteit - economie	Mobiliteit	Effecten op verkeersverbindingen (fietspaden, autowegen en scheepvaartroutes)	Kwantitatief
Economische kwaliteit - economie	Infrastructuur	Effecten op windturbines	Kwantitatief
Economische kwaliteit - economie	Infrastructuur	Effecten op kabels en leidingen	Kwantitatief
Sociale kwaliteit - wonen en woonomgeving	Wonen en welzijn	Effecten op recreatiefunctie (aanwezigheid, kwaliteit en nabijheid van recreatie en groenvoorzieningen)	Kwalitatief
Sociale kwaliteit - wonen en woonomgeving	Wonen en welzijn	Recreatief medegebruik (bijvoorbeeld mosselrapen)	Kwalitatief
Sociale kwaliteit - wonen en woonomgeving	Wonen en welzijn	Ruimtelijke kwaliteit (beleving) van het gebied na realisatie	Kwalitatief
Sociale kwaliteit - wonen en woonomgeving	Wonen en welzijn	Effecten op woonfunctie en bebouwing	Kwalitatief
Haalbaarheid - Kosten en uitvoerbaarheid	Kosten	Uitvoering	Kwantitatief
Haalbaarheid - Kosten en uitvoerbaarheid	Kosten	Beheer	Kwantitatief
Haalbaarheid - Kosten en uitvoerbaarheid	Uitvoerbaarheid	Beheersbaarheid	Kwantitatief
Haalbaarheid - Kosten en uitvoerbaarheid	Uitvoerbaarheid	Handhaafbaarheid	Kwantitatief
Doelbereik - instandhoudingsdoelstellingen	Verslechteringsverbod	Voorkomen van verslechtering	kwalitatief
Doelbereik - instandhoudingsdoelstellingen	Instandhoudingsdoelstellingen	Behalen instandhoudingsdoelstellingen	Kwalitatief
Doelbereik - instandhoudingsdoelstellingen	Robuustheid instandhoudingsdoelstellingen	Bijdrage aan robuustheid (zekerheid, flexibiliteit, continuïteit en toekomstvastheid)	Kwalitatief

3.2.3 Beoordelingsmethodiek

In het MER wordt per criterium geanalyseerd welke effecten de verschillende alternatieven hierop hebben. Vervolgens wordt een beoordeling gekoppeld aan deze effecten op basis van een zevenpuntschaal, variërend van ++ tot --. Dit is weergegeven in Tabel 15. Er is gekozen voor een zevenpuntschaal om de verschillen tussen alternatieven, ook al zijn deze gering, zo goed mogelijk in beeld te brengen. Indien alternatieven negatieve effecten hebben op een criterium, worden gekeken naar maatregelen om deze effecten te mitigeren en/of compenseren.

Tabel 15: Beoordelingsmethodiek

Score	Betekenis
++	Zeer positief ten opzichte van de referentiesituatie
+	Positief ten opzichte van de referentiesituatie
+ / 0	Matig positief ten opzichte van de referentiesituatie
0	Niet onderscheidend ten opzichte van de referentiesituatie
0 / -	Matig negatief ten opzichte van de referentiesituatie
-	Negatief ten opzichte van de referentiesituatie
--	Zeer negatief ten opzichte van de referentiesituatie

3.2.4 Inhoud van het milieueffectrapport

In het Omgevingsbesluit zijn de eisen vastgelegd die gelden voor de inhoud van een planMER voor een programma (het Natura 2000-beheerplan)(Artikel 16.42 Omgevingswet).

Deze eisen zijn vastgelegd in artikel 11.3 van het Omgevingsbesluit (Ob). Het planMER dat wordt opgesteld ten behoeve van het Natura 2000-beheerplan Grevelingen bevat in ieder geval:

- een beschrijving van de inhoud van het programma en de redelijke alternatieven, de belangrijkste doelstellingen van het programma en het verband met andere relevante plannen en programma's;
- een beschrijving van de relevante aspecten van de bestaande staat of kwaliteit van het milieu en de mogelijke ontwikkeling daarvan als het programma niet wordt uitgevoerd;
- een beschrijving van de milieukeurmerken van gebieden waarvoor de effecten van het programma aanzienlijk kunnen zijn;
- een beschrijving van alle bestaande milieuproblemen die relevant zijn voor het programma, in het bijzonder de problemen in gebieden waar het belang van het beschermen van het milieu een belangrijke rol speelt;
- een beschrijving van de wijze waarop de doelstellingen ter bescherming van het milieu die zijn vastgesteld op internationaal, communautair of nationaal niveau en andere milieuoverwegingen zijn betrokken bij het programma, voor zover zij relevant zijn voor het programma;
- een beschrijving van de mogelijk aanzienlijke milieueffecten van de uitvoering van het programma en van de redelijke alternatieven, met inbegrip van een beoordeling van die milieueffecten;
- de voorgenomen maatregelen om de aanzienlijke nadelige milieueffecten van de uitvoering van het programma te voorkomen, te beperken of zoveel mogelijk te compenseren;
- een motivering van de selectie van de onderzochte alternatieven en een beschrijving van de wijze waarop de milieueffecten zijn vastgesteld en

- beoordeeld, met inbegrip van de moeilijkheden die bij het verzamelen van de vereiste informatie zijn ondervonden, zoals technische tekortkomingen of ontbrekende kennis;
- i. een beschrijving van de voorgenomen monitoringsmaatregelen; en
 - j. een niet-technische samenvatting van de op grond van de onderdelen a tot en met i verstrekte informatie.

4 Vervolgproces planMER en participatie

4.1 Vervolgproces NRD en MER

Wij hechten veel waarde aan participatie. Partijen worden door het beheerplan mogelijk geraakt in hun belangen, daarom vinden wij het belangrijk dat zij voldoende inspraakmogelijkheden hebben. In dit hoofdstuk wordt het vervolgproces voor de vaststelling van het Natura 2000-beheerplan beschreven, inclusief de verschillende participatiemomenten en de rol van betrokken partijen. Het hoofdstuk legt ook globaal uit hoe de communicatie richting de omgeving zal verlopen.

4.1.1 Publicatie NRD

De publicatie van de NRD is bedoeld om burgers, belangengroepen en wettelijke adviseurs te informeren over de start van de MER-procedure. Na publicatie van deze NRD bestaat de mogelijkheid tot inspraak gedurende de terinzagelegging van 6 weken. Gedurende deze periode kan eenieder een reactie op de NRD geven.

U kunt uw reactie geven over de NRD vanaf 27 augustus 2025 tot en met 7 oktober 2025. Dit kan op de volgende manieren.

Digitaal: Bij voorkeur ontvangen wij uw zienswijze via het formulier op www.platformparticipatie.nl/westerschelde-oosterschelde-veersemeer-grevelingen.

Schriftelijk: U kunt uw schriftelijke zienswijze sturen naar: Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, Directie Participatie o.v.v. NRD Grevelingen, Postbus 20901 2500 EX Den Haag

Mondeling: Wilt u uw zienswijze mondeling geven? Dan kunt u binnen de zienswijzentermijn een afspraak maken via de directie Participatie van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, telefoon (070) 456 96 07. U wordt dan teruggebeld door een medewerker van de directie Participatie, die uw zienswijze zal noteren.

Mensen die reageren op de NRD ontvangen een reactie via een Reactienota. Hierin wordt beschreven of hun reactie wordt meegenomen bij de uitwerking van het planMER, en als dat niet het geval is, wordt uitgelegd waarom dit zo is.

De Commissie mer is een onafhankelijke organisatie. Rijkswaterstaat vraagt de Commissie mer facultatief om advies over de NRD voor dit planMER. De Commissie mer adviseert over de voorgestelde aanpak voor het planMER, waaronder de beoordelingsmethodiek en de alternatieven. Het streven is om de advisering van de Commissie mer gelijk te laten lopen met de planning van de publicatie van de NRD.

Daarnaast legt het bevoegd gezag de NRD ter raadpleging voor aan wettelijke adviseurs op grond van artikel 16.38 Ow.

4.1.2 *PlanMER*

Het planMER wordt opgesteld aan de hand van de onderzoeksopgave zoals beschreven in deze NRD. De reacties op de NRD en het advies van de Commissie mer kunnen aanleiding geven om de onderzoeksopgave op onderdelen aan te passen.

Rijkswaterstaat legt het planMER samen met het ontwerp-beheerplan ter inzage. Belanghebbenden kunnen gedurende 6 weken een zienswijzen indienen op dit planMER. Op een later moment wordt aangekondigd op welke manier dit mogelijk is. Het planMER wordt door de Commissie mer getoetst (wettelijk verplicht: Artikel 11.2 Omgevingsbesluit). De Commissie mer wordt hier uiterlijk op het moment van terinzagelegging van het planMER voor in de gelegenheid gesteld.

De zienswijzen op het planMER die tijdens de inspraakperiode naar voren zijn gebracht, worden in een Reactienota beantwoord. Indien nodig worden het planMER en het ontwerp-beheerplan aangepast. Vervolgens stellen de bevoegde gezagen het definitieve beheerplan inclusief de Reactienota vast.

4.2 **Partijen betrokken bij de mer-procedure**

Rijkswaterstaat fungeert als de voortouwnemer die het initiatief voor het Natura 2000-beheerplan neemt. Bevoegd Gezag wordt gevormd door de Minister van Infrastructuur en Waterstaat, Minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur en Gedeputeerde Staten van de provincies Zeeland en Zuid-Holland. Deze bevoegde partijen werken via gezamenlijk overleg aan afstemming van de processtappen om op tijd een nieuw beheerplan te kunnen vaststellen.

Tot slot is de samenwerking met alle direct betrokkenen, zoals beheerders, economische/recreatieve gebruikers, omwonenden, gemeenten, belangenorganisaties en waterschappen (Hollandse Delta en Scheldestromen) essentieel. Specifieke betrokken gemeenten zijn onder andere Gemeente Goeree-Overflakkee en Schouwen-Duivenland.

4.3 **Communicatie richting omgeving**

Gedurende het proces van de planMER is transparante en tijdige communicatie met de omgeving van cruciaal belang. Om ervoor te zorgen dat alle belanghebbenden goed geïnformeerd zijn en de mogelijkheid hebben om hun mening te geven, worden verschillende communicatiemiddelen en -momenten ingezet.

Eén van de communicatiemiddelen zijn de inloopspreekuren. Tijdens deze inloopspreekuren kunnen mensen vragen stellen over het proces en het beheerplan. Ook wordt een nieuwsbrief gedeeld om mensen op de hoogte te houden.

Daarnaast biedt de website www.rwsnatura2000.nl algemene informatie over het Natura 2000-beheerplan proces. Hierop worden de laatste ontwikkelingen weergegeven.

5 Begrippenlijst

Begrip	Toelichting
Aanwijzingsbesluit	Formeel besluit van de minister waarmee een Vogel- en/ of Habitatrichtlijngebied wordt aangewezen als Natura 2000-gebied (of een eerder besluit wordt gewijzigd). In het besluit worden begrenzing en instandhoudingsdoelstellingen voor het betreffende gebied vastgelegd. Dergelijke besluiten worden genomen op grond van artikel 2.44. Omgevingswet.
Commissie mer / Commissie voor de milieueffectrapportage	De Commissie mer adviseert, als onafhankelijke organisatie, over de inhoud van milieueffectrapporten. Een milieueffectrapport brengt de milieugevolgen van een project in beeld voordat de overheid een besluit over het project neemt.
MER	milieueffectrapport
mer	milieueffectrapportage
Natura 2000	Europees ecologisch netwerk dat bestaat uit de speciale beschermingszones, bedoeld in artikel 4, eerste en tweede lid, van de vogelrichtlijn en artikel 1, onder l, van de habitatrichtlijn;
Natura 2000-Beheerplan	Instrument voor de implementatie van Natura 2000 in Nederland
Natura 2000-gebied	gebied dat: a. door de bevoegde autoriteit van het land waarin het gebied is gelegen is aangewezen als speciale beschermingszone, ter uitvoering van de artikelen 3, tweede lid, onder a, en 4, eerste en tweede lid, van de vogelrichtlijn of de artikelen 3, tweede lid, en 4, vierde lid, van de habitatrichtlijn, of b. is opgenomen op de lijst van gebieden van communautair belang, bedoeld in artikel 4, tweede lid, van de habitatrichtlijn;
NRD	Notitie Reikwijdte en Detailniveau
Programma	programma als bedoeld in afdeling 3.2 Omgevingswet. Een programma bevat, mede voor de uitoefening van de taken en bevoegdheden, bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, voor een of meer onderdelen van de fysieke leefomgeving: a. een uitwerking van het te voeren beleid voor de ontwikkeling, het gebruik, het beheer, de bescherming of het behoud daarvan, b. maatregelen om aan een of meer omgevingswaarden te voldoen of een of meer andere doelstellingen voor de fysieke leefomgeving te bereiken.
Zichtjaar	het toekomstige jaar waarvoor in het MER de effecten worden bepaald (in beginsel 2034)

6 Literatuurverwijzing

Adams, A., Bijlsma, R.-J., Bos, G., Clerkx, S., Janssen, J., van Kleunen, A., Remmelts, W., van Rooijen, N., Schaminée, J., Schmidt, A., van Swaay, C., Wijnhoven, S. (2020). Vogel- en Habitatrichtlijnrapportage 2019. WOT Natuur & Milieu, Wageningen University & Research

Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. (2024, 30 januari). Natura 2000. Natuur en Biodiversiteit | Rijksoverheid.nl.
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/natuur-en-biodiversiteit/natura-2000#:~:text=Natura%202000%20is%20een%20Europees,om%20de%20biodiversiteit%20te%20behouden>

Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. (z.d.). Aanwijzing Natura 2000-gebieden | natura 2000.
<https://www.natura2000.nl/werkwijze/aanwijzing-natura-2000-gebieden-0>

Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN). (z.d.). Introductie Grevelingen | Natura 2000.
<https://www.natura2000.nl/gebieden/zeeland/grevelingen>

Sovon (2024). Bouwstenen per vogelsoort. www.sovon.nl

Waardenburg Ecology (in voorbereiding). Doeluitwerking Natura 2000 beheerplan Grevelingen. Rapport 24-349. Waardenburg Ecology, Culemborg.